

A *mondván* diskurzusjelölő variációs pragmatikai elemzése*

1. rész

1. Bevezetés. Tanulmányunkban a *mondván* diskurzusjelölő formai, funkcióbeli, területi, valamint stílusrétegek szerinti variabilitását elemezzük korpuszanyagon a mai magyar nyelvhasználatban. Elméleti keretünk, a variációs pragmatika a diskurzuspragmatikai jelenségek különböző, a földrajzi és a társas térben megjelenő változatainak elemzését tűzi ki célul, egyesítve a pragmatika, a szociolingvisztika és a dialektológia szempontjait (SCHNEIDER–BARRON 2008). A variációs pragmatika egyik népszerű módszere az ún. diskurzusvariációs elemzés (discourse variation analysis; PICHLER 2010, 2013), amely a diskurzuselemzés, a variációs szociolingvisztika, illetve a grammatikalizációelmélet kvalitatív és kvantitatív metódusait vegyíti. A módszertan kidolgozója, PICHLER szerint a diskurzuspragmatikai jelenségek más természetűek, mint a fonológiai, morfológiai vagy szintaktikai variánsok – például flexibilisek és multifunkcionálisak –, ezért eltérő jellegű, szélesebb variációs rendszerbe tartoznak, mint az utóbbiak (PICHLER 2009, 2010; PICHLER ed. 2016). A *diskurzuspragmatikai egységek* elnevezés összefoglaló terminusa az olyan nyelvi elemeknek, amelyeket *diskurzusjelölők*-nek, *pragmatikai partikulák*-nak is szokás nevezni, de PICHLER nem tesz különbséget a kettő között, mivel sokszor szimultán látják el a különböző szemantikai-pragmatikai funkciókat (PICHLER ed. 2016: 5; vö. DÉR 2017; FURKÓ 2007). Formailag ezek az elemek rendkívül változatosak, sokféle szófajból és szerkezetből jönnek létre, ezért ilyen szempontból egységesen nem is ragadhatók meg. Interperszonális és/vagy textuális diskurzusfunkciókat hordoznak, használatukat elsődlegesen a funkciójuk motiválja, így leírásuk lényegi kiindulópontja is ez.

Bár a funkcionális pragmatikai vizsgálatokban és diskurzusjelölő-kutatásban a történeti perspektíva, így az elem kialakulásának és változásainak megragadása is igen lényeges (l. fentebb a diskurzusvariációs elemzésről írottakat), ebben a munkában azért nem foglalkozunk a *mondván* diskurzusjelölő részletes történeti kialakulásával, mert azt DÖMÖTÖR (2015) korábban már elvégezte. A *mondván* alakulástörténetét az *úgymond* idézetjelölővel párhuzamba állítva a jelölő következő funkcióit adta meg:

A) Az idéző erő biztosítása a kettős idéző kifejezés második tagjaként, a főmondatnak tranzitivitást biztosítva a *mond* állítmány mellett; később más, tranzitívan is működni képes közlésigék mellett. Például: *Zent dorothea*

* A szerzők a tanulmány alapjául szolgáló kutatást A diskurzusjelölők nyelv- és műfajközi kutatása kutatócsoport 20633B800 témaszámú, a Károli Gáspár Református Egyetem által finanszírozott pályázat keretében végezték.

azzon nagy vigan felele monduan. Valamyt akarz hog zenuegyek keez vagyok (CornK. 127v; DÖMÖTÖR 2025: 24).

B) Idézetjelölés: ugyancsak kettős idéző kifejezés második elemeként (később önállóan) a *mondván* síkváltást jelez. Például: *Az elet kerde az halalt monduan* (PéldK. 66). A középmagyar korra már függő idézetekben is megjelenik (az ómagyarban csak elvéve, l. DÖMÖTÖR 2015: 28), például: *még ajándékat küldé annak az aszszonynak, mondván, hogy nagy kötelességgel volna hozája* (MKÖ. 3: 220: A keresztnek királyi uttya Tizen hatodik rész). DÖMÖTÖR szerint (2015: 31) a függő idézésben nincs síkváltás, mert a megnyilatkozó a saját nézőpontjából írja le a másik megszólalását, az idézet pedig alárendelő tagmondatként jelenik meg.

C) Okadó, magyarázó kapcsolóelemként használt *mondván* (mind kettős idéző szerkezetekben, mind az önálló idéző szói szerepben): a függő idézésekben a mellékmondat elejeként értelmeződhetett újra. Például: *a másik részük viszont a nagyfokú biztonsági intézkedések miatt inkább most kel útra, mondván, hogy most biztosan nem történhet semmi* (MNSz.). Gyakori variáns a *mondván hogy* (az utóbbi az igenévvél végződő főmondat mellékmondatát vezette be, de a függő idézésnek csak fakultatív eleme a *hogy*, hiányakor szünet jelenik meg, l. DÖMÖTÖR 2015: 32). Itt hívja fel a figyelmet DÖMÖTÖR arra, hogy a *mondván* mellett a *mert*, *merthogy* kötőszó is megjelent a 2010-es évektől, okadó jellegük a *mondván* ilyen funkcióját igazolja (diskurzusjelölő-társulásként való felfogásukról később írunk, l. a 3. fejezetet).

Azt, hogy inkább az idézetjelölés vagy pedig inkább a magyarázatadás van-e előtérben, DÖMÖTÖR az alapján tartja elkülöníthetőnek, hogy mennyire értelmezhető már a szövegalkotó saját magyarázataként a *mondván* utáni rész. A két végpont között – az idézett személy megnyilatkozásának tekinthetők a mellékmondatban foglaltak vagy pedig egyértelműen a szövegalkotó magyarázataként értelmezhetők – több átmeneti eset is létezik, amikor is valamilyen mértékben megjelenik mindkét funkció. DÖMÖTÖR szerint az idézés jobban megfogható, ha az állítmányhoz beszédtevékenységre képes alany tartozik, s az előbbi közlése (*megtagad, elutasít* stb.), esetleg kognitív működést (szándékot, akaratot) kifejező ige (pl. *szeret, akar*). Ha azonban nem ilyen, akkor az indoklás már mind az alany szavainak, gondolatainak felelevenítéseként, mind a megnyilatkozó saját magyarázataként elképzelhető. Lényeges, hogy DÖMÖTÖR szerint a *mondván*, ha ritkán is, de képes magyarázó kötőelemként funkcionálni a mai magyarban – ezt a képességét a saját korpuszanyagunkon is tesztelni fogjuk (a szerző 2007-ig vizsgálta a kortársi anyagot az MNSz.-ből, mi az ezt követő éveket is beemeltük, az MNSz2. 2.0.5-ös változata 2012-ig tartalmaz szövegeket).

DÖMÖTÖR „diskurzusjelölési többlet”-et említ a *mondván* kapcsán, de alapvetően kötőszóként értelmezi (szemben az *úgymond*-dal, amit már diskurzusjelölőnek), mi azonban egyértelműen diskurzusjelölőnek tartjuk a következő megfontolásból. A magyarázás mint funkció a magyar leíró grammatikai hagyományban mellérendelő, logikai-szemantikai szerepkör, a diskurzusjelölő-szakirodalomban azonban a szemantikai és a pragmatikai funkciók között megosztva található meg. A GONZÁLEZ (2004: 87) ismertette diskurzusjelölő-

funkciók¹ közül a szemantikai struktúra esetében az ok-következmény, illetve az újrafogalmazás (reformulation), a pragmatikai struktúránál pedig a személyes kommentár, személyes értékelés, tisztázás, evidencia funkciói hozhatók vele kapcsolatba. Ebben a tanulmányban a *mondván* ilyen pragmatikai funkcióit az egyszerűség kedvéért összefoglalóan mi is *magyarázás*-nak fogjuk nevezni.² Azért nem az ideációs struktúrához kötődő ok-következmény relációhoz, s ilyen módon a kapcsolóelemekhez rendeljük, mert véleményünk szerint a *mondván* – nem tisztán idézetjelölői szerepében – mindig visszaad szubjektív nézőpontot (a szövegalkotóét), interperszonális funkciója is van, ami pedig diskurzusjelölői vonás (vö. PICHLER 2013, ill. I. a 3. fejezetben az elem szubjektívizálódásáról írottakat).

2. Anyag és módszer. Feltáró vizsgálatainkat a Magyar Nemzeti Szövegtár 2 (v.2.0.5; MNSz2.) korpuszán végeztük (a lekérdezések időpontja 2019. április eleje–június legvége volt). Minél részletesebben meg akartuk a *mondván* variabilitását ragadni a korábban említett fő szempontok – forma, funkció, stílusréteg, régió – mentén, ezek egyes lehetséges összefüggéseit is felfedve.

Két fázisban végeztük az elemzéseket: első körben az MNSz2. teljes anyagára kiterjedő vizsgálatok történtek, amelyek a *mondván* területi és az egyes stílusrétegekben megfigyelhető variabilitásának megragadását célozták.

A második lépésben – a kapott eredményekre építve – a korpusz három stílusrétegéből (beszéltnyelvi, sajtónyelvi, személyes-közösségi) származó 100–100-as véletlen mintákat elemeztünk, tehát összesen 300 *mondván*-előfordulást. Azért ezt a három stílusréteget választottuk, mert a teljes korpuszra vonatkozó lekérdezés alapján a vizsgált nyelvi elem ezekben bizonyult a leggyakoribbnak (részletesen I. a 3. fejezetben).

Elsődleges cél az alábbi jelenségeknek a különböző stílusrétegek mentén történő összevetése volt, ugyanis azt vártuk, hogy a *mondván* e szempontból mutatott jellegzetes eltéréseket (és kevésbé regionálisat vagy formabelit). Ezt illetően a következő kérdésekre kerestük a választ:

1. Milyen főbb diskurzusjelölői funkciókat hordoz a *mondván* (kódok: 1 = tisztán idézetjelölő, 2 = kevert: idézetjelölő és magyarázó, 3 = magyarázó)?

2. Megjelenik-e az *azt*, *ezt* mutató névmási deiktikus elem a *mondván*-hoz kapcsolódva (kódok: 1 = van *azt/ezt* mutató névmási deiktikus elem, 2 = nincs)?

3. Milyen, a *mondván*-t megelőző központosítás jellemző (kódok: 1 = nincs semmilyen központosítás, 2 = pont, 3 = vessző, 5 = zárójel, 6 = egyéb)? Ezenkívül milyen, a *mondván*-t követő központosítás jellemző (kódok: 1 = nincs semmilyen központosítás, 2 = idézőjel, 3 = gondolatjel, 4 = vessző, 5 = kettőspont, 6 = pont)?

¹ Nála *pragmatikai diskurzusjelölők* (pragmatic discourse markers) a terminus, ha a pragmatikai struktúra, *konnektorok* (connectors), ha az ideációs (szemantikai) struktúra szintjén működő elemekről van szó. Mi a kettőt összefoglalóan *diskurzusjelölők*-nek nevezzük.

² A Magyar grammatikában (KESZLER főszerk. 2000) például a mellérendelő szintagmák és összetett mondatok körébe utalt kifejtő és helyreigazító magyarázó kategóriák és az oda sorolt példák nem okozati-ok viszonyt adnak vissza, hanem sokszor pragmatikai funkciókat töltenek be (pl. tisztázás, személyes kommentár), vagy éppen ok-okozati (következtető) sorrendet mutatnak.

4. Állandósult szókapcsolatnak tekinthető-e az adott konstrukció, amelyben a *mondván* megjelenik (vö. *jobban mondva*, *becsületére legyen mondva*; kódok: 1 = állandósult, 2 = nem állandósult)? Létrejött-e diskurzusjelölő-társulás (DÉR 2009, 2016)?

5. Megjelenik-e a *hogy* kötőszó a *mondván*-t követő tagmondatban (kódok: 1 = megjelenik, 2 = nem jelenik meg)?

Ezt követően khinégyzet-, illetve Fisher-egzakt próbákat végeztünk (az SPSS 17.0 statisztikai programmal), hogy kiderítsük, az egyes változók (funkciók, mutató névmás jelenléte/hiánya, központosás jellege, a *hogy* kötőszó jelenléte/hiánya) mutatnak-e bármilyen összefüggést egymással.

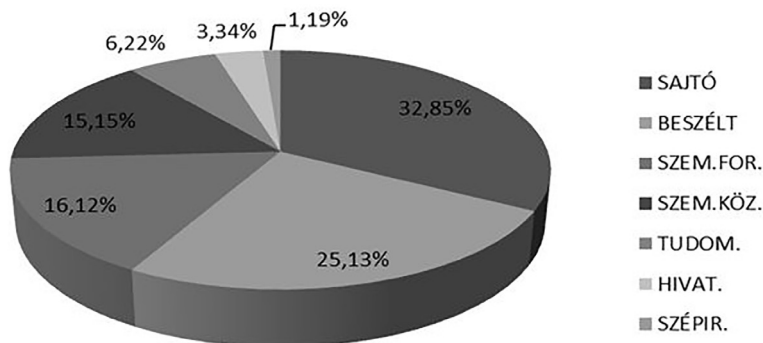
3. Eredmények. Ebben a fejezetben a *mondván* területi és stílusrétegek szerinti megoszlását vizsgáljuk meg az MNSz2. teljes korpuszát felhasználva, ezt követően pedig a diskurzusjelölő funkcióira, a hozzá kapcsolódó *ezt/azt* deiktikus névmásokra, a megelőző és követő központosásra, a vele alkotott állandósult szókapcsolatokra és a követő *hogy* kötőszóra vonatkozó, véletlen mintákon végzett elemzések eredményeit ismertetjük.

3.1. A teljes korpuszra irányuló elemzések eredményei: a *mondván* területi és stílusrétegek szerinti megoszlása. A *mondván* összesen 23 913-szer fordult elő az MNSz2. teljes korpuszában (annak teljes méretéhez – 1,04 milliárd szövegszó – viszonyítva azt mondhatjuk, hogy átlagosan 43 449 szövegszavanként jelent meg).

A teljes korpuszban a *mondván* a leggyakrabban – ez összes előfordulásának az egyharmadát teszi ki – az írott sajtó nyelvén fordult elő (l. 1. ábra), amelyet a megjelenések egynegyedét kitevő, ugyancsak a sajtónyelvet reprezentáló beszélt nyelv követett, vagyis a diskurzusjelölő az esetek több mint felében a sajtónyelven jelentkezett. A személys alkorpusz képezte azt a másik nagy regisztert, amelyre jellemzőnek bizonyult a használata (a vitafórumok és a közösségi média szövegeinek anyagát együtt nézve az írott sajtó nyelvének arányával azonos mennyiséget látunk: 31,27%). Az összes találat fennmaradó része (1 és 6% közti relatív gyakorisággal) a tudományos, a hivatalos és a szépirodalmi stílusrétegek között oszlott meg.

1. ábra

A *mondván* relatív gyakorisága stílusrétegek szerint az MNSz2. teljes korpuszában

1. táblázat

A mondván gyakorisága az MNSz2. teljes korpuszában

Stílusréteg	A mondván abszolút gyakorisága az alkorpuszban (db)	A mondván relatív gyakorisága az alkorpuszban (lásd 1. ábra)	Az alkorpusz mérete (millió szövegszó)	A mondván előfordulása (szövegszavanként) az alkorpuszban
sajtó	13 253	32,85%	364,8	27 465
beszélt nyelvi	1 515	25,13%	76,2	50 297
személyes-fórum	1 045	16,12%	57,7	55 215
személyes-közösségi	4 377	15,15%	242,6	55 289
tudományos	1 480	6,22%	117,9	79 662
hivatalos	837	3,34%	99,0	118 279
szépirodalmi	1 867	1,19%	80,6	43 170
összesen	24 374	100,00%	1 038,8	43 449

Lássunk egy-egy jellemző példát a gyakoriság szerint kiemelkedő három stílusrétegből:³

írott sajtónyelv: (1) *Várpalota szocreál főterére bekanyarodva az utasok már le is váltották a kormányt, mondván, nem szerettük a kommunistákat se, de sokkal jobb volt akkor.* (#143881926, doc#1051, press_hu_hir_004, sajtó, magyarországi);

beszélt sajtónyelv („beszélt nyelv”): (2) *A tíz évig bujkáló titokzatos alak körül újabb legendák szövődnek - Amerika pedig nem hozza nyilvánosságra az akció után készült képeket, mondván túl borzasztóak.* (#892434808, doc#2622, spok_hu_radio_025, beszéltnyelvi, magyarországi);

személyes stílusréteg: (3) *A kisgyerekekkel most olvassuk a Titanic-ot, mondván, hogy egyrészt nem engedik be őt a moziba arra, másrészt még korai lenne megállnia a fejlődésben.* (#74992047, doc#973, pers_hu_ind_000, személyes-fórum, magyarországi).

A mondván funkcióinak ismeretében érthető, hogy miért éppen a sajtónyelvben a legszámottevőbb: ebben a regiszterben a hírek, értesülések forrásának megadása az idézetjelölő, a történések, döntések megokolása, a fontos részletek bemutatása pedig a magyarázó funkciójú nyelvi elemek használatát igényli. A személyes stílusrétegeknél ugyanezek más miatt lehetnek fontosak: a vitafórumokban központi szerepű érvelések mindkét funkciót előhívják (ki mondott mit

³ Minden korpuszpéldát betűhíven közlünk.

milyen érvekkel alátámasztva); a közösségi médiában zajló kommunikáció pedig sokszor a sajtónyelvihez hasonlóan jórészt különböző releváns személyek/ágensek nézeteinek azonosítását és értelmezését foglalja magában.

A *mondván* gyakorisági megoszlása jelentős különbségeket mutatott terület szerint is: az összes előfordulás csaknem 60%-a a magyarországi régióból származó szövegekben jelenik meg (l. 2. táblázat), egyötöde a vajdasági, kb. egyhatoda a szlovákiai magyar anyagból, az erdélyi és kárpátaljai szövegekben való feltűnése pedig igen ritkának mondható. Lényeges természetesen, hogy ezek a regionális alkorpuszok pontosan milyen stílusrétegeket reprezentálnak: a nem magyarországi területek anyagaiban beszélt (sajtó)nyelvi anyag nem szerepel, de – a szlovákiait leszámítva, amelyekben személyes alkorpusz sincs – az összes többiben mind a másik öt regiszter képviselve van.⁴

2. táblázat

A *mondván* előfordulási gyakorisága területi megoszlásban

Régió	A <i>mondván</i> előfordulási gyakorisága az alkorpuszban (db)	A <i>mondván</i> relatív gyakorisága az alkorpuszban	Az alkorpusz mérete (millió szövegszó)	A <i>mondván</i> előfordulása (szövegszavanként) az alkorpuszban
magyarországi	23 763	59,68%	1 013,9	42 629
vajdasági	84	21,37%	2,0	23 809
szlovákiai	407	14,41%	17,3	42 506
erdélyi	65	2,37%	3,9	60 000
kárpátaljai	55	2,17%	2,5	45 454
összesen	24 374	100,00%	1 038,8	43 449

Éppen ezért célszerűnek látszott megnézni, hogy területenkénti bontásban milyen stílusrétegbeli különbségek látszódnak: vajon a *mondván* minden területi változat esetében a sajtónyelvben a leggyakoribb?

3. táblázat

A *mondván* abszolút gyakorisága stílusrétegenként régióenkénti bontásban

Régió/ stílusréteg	Sajtó (írott)	Szépiro- dalom	Tudományos	Hivatalos	Személyes ⁵	Összesen
magyarországi	12 882	1 760	1 367	836	4 377 + 1 026	22 248
vajdasági	71	12	0	0	1	84

⁴ Részletes számarányukat lásd: <http://clara.nytud.hu/mnsz2-dev/stat.html>.

⁵ A személyes-közösségi és a személyes-fórum alkorpuszok együttesen alkotják a személyes korpuszt a magyarországi régió esetében, az erdélyi, kárpátaljai és vajdasági régió esetében a személyes korpusz csak vitafórumok anyagát tartalmazza.

szlovákiai	265	69	73	0	nincs ilyen alkorpusz	407
erdélyi	14	10	32	1	8	65
kárpátaljai	21	16	8	0	10	55
összesen	13 253	1 867	1 480	837	5 422	24 374

4. táblázat

A *mondván* relatív gyakorisága stílusrétegenként régiókénti bontásban⁶

Régió/ stílusréteg	Sajtó (írott)	Szépiro- dalom	Tudományos	Hivatalos	Személyes	Összesen
magyarországi	43,39%	1,54%	7,80%	4,51%	42,76%	100%
vajdasági	88,27%	3,87%	0%	0%	7,86%	100%
szlovákiai	65,17%	4,39%	30,44%	0%	–	100%
erdélyi	11,38%	2,11%	44,10%	1,31%	41,10%	100%
kárpátaljai	20,62%	4,07%	13,31%	0%	62,00%	100%

A magyarországi régióhoz hasonlóan ugyancsak az írott sajtó nyelvében jelentkezett a legtöbbször a *mondván* a vajdasági és a szlovákiai régióban (l. 3. és 4. táblázat). Az előbbiben a találatok csaknem 90%-át tették ki az e stílusrétegbeli előfordulások, ez a magyarországi idevágó adatok több mint kétszerese. Jelentős különbséget mutatott viszont e szempontból az erdélyi és a kárpátaljai terület, ahol csak a találatok egytizede-egyötöde származott a sajtónyelvből. Példák az említett három régió sajtónyelvéből:

magyarországi írott sajtónyelv: (4) *Az építményadó a helyi önkormányzatok egyik legfontosabb bevétele, s mivel a nyaralótulajdonos nem a település lakója - a helyhatósági választáson tehát máshol szavaz -, rálőcsölnek mindent, m o n d v á n , fizessen, ha hétvégi házat tart fenn. (#134469911,doc#1045,press_hu_dtn.clean, sajtó, magyarországi);*

vajdasági írott sajtónyelv: (5) *Többen féltik a nagy hagyományokra visszatekintő Gimnázium jövőjét, m o n d v á n , h o g y ezentúl az új intézmény nagyon sok önkormányzati , tartományi és külföldi támogatást kap, amelyeknek nagy részét más esetben a régi gimi kapta volna, amelytől egyébként éppen az idei tanévtől kezdve vált külön az eddig a keretein belül működő egészségügyi szakközépiskola. (#230442792,doc#1119,press_vj_ki, sajtó, vajdasági);*

⁶ Mivel beszélt nyelvi alkorpusz csak a magyarországi korpuszrészben található, annak relatív gyakorisági adatait annak kiemelésével számoltuk újra; ugyanígy a szlovákiai régió korpuszrészének adatait is, személyes alkorpusz híján az egésznek (100%) a többi stílusréteget reprezentáló négy alkorpusz anyagát vettük. Lényeges, hogy az egyes stílusrétegeket reprezentáló alkorpuszok mérete igen változó, így bár a relatív gyakorisági adatok jobb alapot kínálnak a stílusrétegekbeli előfordulások régiókénti összehasonlítására, kritikával kezelendők (a látványosan kiugró számarányok a felül-reprezentált stílusrétegekben jelentkeznek).

szlovákiai írott sajtónyelv: (6) *A Székely Nemzeti Tanács elnöke, Izsák Balázs is örömeinek adott hangot, m o n d v á n , h o g y ezáltal az anyaország és a határon túli magyarság viszonya is rendeződhet. „Megnyílnak a távlatok, a lehetőségek arra, hogy ez a kapcsolat átértékelődjön, szorosabbá váljon” - értékelte a budapesti parlament döntését Izsák.* (#416458900,doc#2187,press_gr_felvma_004, sajtó, szlovákiai).

A (6)-os példa a *mondván* mindkét markáns funkcióját világosan mutatja: a közvetlenül a diskurzusjelölő után álló mellékmondat a rákövetkező egyenes idézet összefoglaló értelmezése, mindkettő az említett Izsák Balázs öröméről szóló nyitó tagmondatot indokolja, illusztrálja. A szó szerinti idézet maga is szolgálhat a korábban elmondottak magyarázataként, ezért is léphetett a *mondván* idézetjelölő diskurzusjelölői szerepe mellé a magyarázó.

Az előbbi, szlovákiai régióban a *mondván* a leggyakrabban a személyes alkorpuszban tűnt fel, ami összhangban áll az összes területet magában foglaló teljes korpusz gyakorisági eredményeivel a tekintetben, hogy a nyelvhasználók szeretik ezt a jelölőt az internetes vitafórumokban használni. Például:

szlovákiai személyes nyelvhasználat: (7) *Ugyanakkor a magyar diplomácia vezetője a közelmúltban épp a Magyar Gárda és az SNS összehasonlíthatatlanságáról beszélt, m o n d v á n : a kettő között épp az a különbség, hogy a Magyar Gárda nem tagja a magyar kormánynak, ezzel szemben az SNS a szlovák kormánykoalícióhoz tartozó párt.* (#410919705,doc#2183,press_gr_felvma_000, sajtó, szlovákiai)

Első látásra meglepő ugyanakkor, hogy a tudományos alkorpusz két régióban is mekkora hányadát adta a találatoknak: a szlovákiai előfordulások egyharmadát, az erdélyieknek pedig csaknem a felét (ha a beszélt nyelvi korpusz nem szerepel, a magyarországi stílusrétegek esetében is ez a harmadik legtöbb előfordulást mutató alkorpusz, bár az utóbbinál az összes megjelenésnek csak az egytizenkettedét teszik ki). Ennek oka is az lehet, hogy a *mondván* a tudományos érvelésekbe mind a saját és/vagy más tudományos álláspontját idéző, mind pedig magyarázó szerepében igen jól illeszkedik (egyéb indokokhoz a 6. lábjegyzetben is említett felülreprezentált stílusrétegek kínálkoznak).⁷ Néhány, az előbbi regiszterből származó példát említünk illusztrációképpen:

szlovákiai tudományos nyelvhasználat: (8) *Konrad Köstlin egy, a közelmúltban Bécsben megrendezett tudományos konferencián halálmadaraknak nevezte a néprajzkutatókat, m o n d v á n , ahol megjelennek, amivel elkezdének foglalkozni, azt a jelenséget éppen a kihalás fenyegeti.* (#236450368,doc#1164,sci_gr_liszka_jozsef_etnologia.l.iso.s1.clean, tudományos, szlovákiai);

erdélyi tudományos nyelvhasználat: (9) *A fiatalok internetfüggőségéről, a való világ és a virtuális világ elméjükben való káros összekeveredéséről szóló,*

⁷ Besorolásukat tekintve nem problémamentesek a tudományos stílusrétegbe sorolt anyagok szövegei, mivel valójában nem mindig azt képviselik (bővebben I. DÉR 2010).

néhol színvonalas elemzéssel egybekapcsolt, néhol igencsak lapos gondolatmenetek félelmetesen emlékeztetnek azokra a 17-18. századi előzményekre, amelyekben a könyvek túl gyakori olvasásától óvták az ifjúságot, m o n d v á n , h o g y a regényekben megtestesülő fikciót összekeverik majd a valósággal. (#232744966, doc#1128,sci_er_magyarksiebbseg_20.sl.clean, tudományos, erdélyi);

magyarországi tudományos nyelvhasználat: (10) *Nagy Lajos király a Veszprémbe történő áthelyezést ellenezte, m o n d v á n , a királyné kancellárjának ismernie kell a magyar nyelvet.* (#251236967,doc#1190,sci_hu_mek_006, tudományos, magyarországi).

(Folytatjuk.)

DÉR CSILLA ILONA – CSONTOS NÓRA – FURKÓ PÉTER
Károli Gáspár Református Egyetem